

Mennäänkö professuurien täyttöprosesseissa allikkoon?

Parikymmentä vuotta sitten professuurien vakiinnuttamisprosessit saattoivat kestää vuosikausia. Oman professuurini vakiinnuttaminen ensimmäisestä hausta laskien kesti aikanaan kahdeksan vuotta, mikä konkretisoi, minkä vuoksi oli oikeasti tiettyä tarvetta yksinkertaistaa prosessia.

Nyt Helsingin yliopisto mainostaa, että heillä olisi poikkeuksellisen läpinäkyvä kansainvälinen rekrytointiprosessi professorien valinnassa. Eläköidyin pari vuotta sitten Latinalaisen Amerikan tutkimuksen professuurista, ja nyt kun katson ulkopuolisena avoimeksi tulleen professuurin valintaprosessia, kiinnittää huomiota, että aiempaa professuurin määritelmää on muutettu entistä kapeammaksi ilman, että asiasta olisi käyty avointa keskustelua Latinalaisen Amerikan tutkimuksen dosenttien tai muun henkilökunnan kanssa. Vaikeutelmaksi tulee, että monitieteisessä Latinalaisen Amerikan kulttuurin, historian ja yhteiskunnan tutkimuksesta aiemmin väitelleet pyrittiin saattamaan keskenään eriarvoiseen asemaan itse valintaprosessissa. Noin vain ilman avointa keskustelua.

Samoin ihmetyttää, missä se läpinäkyvyys ja hakijoiden oikeusturva ovat, kun valintatoimikunnan jäsenten esteellisyys perustuu pelkästään heidän omaan ilmoitukseensa. Komeasti kyllä sanotaan, että esteelliseksi voidaan katsoa esimerkiksi selkeän ystävyyssuhteen perusteella johonkin hakijaan. Myös yleisesti tunnettu vastakkainasettelu hakijaan tai hänen edustamaansa koulukuntaan on usein tehnyt esteelliseksi. Aiemmin hakijoilla itsellään oli selvä oikeus tuoda näkemyksensä esille näistä esteellisyyssasioista ja vakava epäily puolueettomuudesta johti helposti jäsenten vaihtoon – nyt hakijoiden mielipidettä ei edes tiedustella eikä yleistä valitusoikeutta ole. Jääviyssäännöistä on osittain tehty sanahelinää ilman vakavasti otettavaa kontrollia. Koko järjestelmä puolustautuu ja kääpertyy avoimuuden kustannuksella.

Näen myös ongelmallisena sen, että prosessi mahdollistaa voimakkaan esikarsinnan ilman objektiivisia kirjallisia perusteluja tai valitusoikeutta. Jos esimerkiksi yli 50 hakijasta vain kolme päätetään kansainväliseen arviointiin, tällöin monet varteenotettavat hakijat, jotka täyttävät hakukriteerit erinomaisesti, voivat tippua valintaprosessista syrjään. Helposti nousee epäilyjä myös tarkeitshakuisuudesta. Kun hakijoiden joukossa on useampia nuoria ja kansainvälisesti erittäin ansioituneita tutkijoita ja opettajia, tuntuu vähintäänkin omituiselta, ettei heitä kelpuuteta kansainväliseen arviointiin, eikä heille anneta valitusmahdollisuutta päätökseen. Kansainvälisellä arvioinnilla ei ole enää suurta merkitystä, jos parhaisiin hakijoihin kuuluvat ehdokkaat pudotetaan prosessista pois heti alkuunsa ilman objektiivisia perusteluja. Sama ongelma koskee myös muitakin instituutioita kuin Helsingin yliopistoa.

Mielestäni professorien valintaprosesseihin liittyvät asiat pitäisi ottaa vakavasti, mikäli Helsingin yliopisto aikoo säilyttää paikkansa yliopistojen rankinglistojen kärkipäässä asettamiensa tavoitteiden mukaisesti. Yliopiston tulevaisuuden kannalta on olennaista, että kaikessa toiminnassa ja päätöksenteossa noudatetaan hyvän hallinnon periaatteita sekä läpinäkyvyyttä. Kaikki parhaat hakijat vain kansainväliseen arviointiin ja lopulta paras voittakoon!

MARTTI PÄRSSINEN

Kirjoittaja on emeritusprofessori.